

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

2016

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**GO SWAYA TEKATLHAOLOGANYO**

- Ka lebaka la gore nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	Ye masomepedi/20.	(1)
	1.1.2	Le be le holofetše gore lengwalo la marematlou le tla mmulela ditsela tša go ya bophelong bjo bobotse.	(1)
	1.1.3	Phegelelo a ka se sa tšhepa malomeagwe. Setswalle sa bona ke gona ge se senyegile.	(2)
	1.1.4	Temana ya 3 e tšweletša bohloko bjo Phegelelo a bilego ka gare ga bjona ka lebaka la go hloka mašeleng a go ya yunibesithi mola temana ya 6 e tšweletša ka fao kgotlelelo ya gagwe e mo tlišeditšego katlego ka gona.	(2)
	1.1.5	Kodumela moepathuse ga go lehumo le tšwago kgauswi. Moepathaba ka lesehla o tšwara setsiba sa kgokong. Mmatlaseromo o palega manga. La fata ga le boe fela. Tšhiwana yeo e sa hwego e leta monono. Kgotlelelo e tswala katlego. (Dikarabo tše pedi fela)	(2)
	1.1.6	Ya mo etela gape - Go gopola gape. Ya mo aparela le go mo fenya - Ya mo tlela gape a hloka kgetho.	(2)
	1.1.7	A ka no ba a: Dirile dinyakišišo mabapi le go ba le protšeke Hweditše tlhahlo mabapi le go ba molaodi wa protšeke yeo e lego ya gagwe. Kgotetše thušo ya mašeleng go tšwa mafapheng ao a fapanego.	(3)

- 1.1.8 Dipolelotlhohleletšo di dira gore o dumele go seo o nyakago go ba sona go swana le ka mokgwa wo Phegelelo a ilego a dumela ka gona.
Dipolelotlhohleletšo di fa tšhušumetšo ya maleba mabapi le bokamoso go swana le ka mokgwa wo Phegelelo a ilego a šušumetšega ka gona.
Dipolelotlhohleletšo di dira gore o bone dilo tšeo di sa kgonagalego ka leihlo la kgonagalo go swana le ka mokgwa wo Phegelelo a di bonego ka gona. (3)
- 1.1.9 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Go šoma ka thata le mafolofolo.
Go phethagatša ponophegelelo.
Go ba le kgotlelelo.
(Tše pedi fela) (2)
- 1.1.10 Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a tlhohleletšo.
Phegelelo o hlohleletša batho gore ba se tšhabe go leka go thuša batho gore ba tle ba tšwelele. (2)
- 1.2 1.2.1 C/Moya wa lethabo. (1)
- 1.2.2 Bokgobapuku/Ka gae ka phapošing ya go bala. (1)
- 1.2.3 Setšweletšweng sa A temaneng ya 8 Phegelelo o thuša bafsa ka go ngwala mešomo ya sekolo mola foreiming ya 2 re bona lesogana le thuša bana ka mešomo ya gae/Le go bala. (2)
- 1.2.4 Go thuša batho ka kabo ya mešomo.
Go fa batho ditšweletšwa tša go fepa mmele.
Go rekiša.
(Tše PEDI fela) (2)
- 1.2.5 Go rata go bala.
Go godiša maikemišetšo a go tsena sekolo. (2)
- 1.2.6 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee, Ge motho a šoma ka thata, o hwetša moputso wa seo a se šomelago.
Merogo ye e tšwelelago mo seswantšhong ke taetšo ya gore go šomilwe ka thata gore e tle e be gona. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Mokgwa wa go swaya kakaretšo:****Kabo ya meputso:**

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: (10)

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3.
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5.
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7.

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalolotše dintlha:

- 0 ge a ngwalolotše dintlha tše 6–7.
- Moputso o 1 ge a ngwalolotše dintlha tše 1–5.

ELA HLOKO:**Palo ya mantšu:**

- Baswai ba swanetše go kgonthişiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa karabo:

Bakatiši ba dipere ba šoma bošego le mosegare go itokišetša mokato. Dipere di katišwa go itokišetša letšatši le legolo la mokato. Dipere di išwa tekolong. Dipere tšeo di tšweletšego tekolong di fiwa tumelelo ya go tsenela mokato. Diphadišano tša moaparo le baroki di kगतlampana setee le mokato. Go rungwa ka mokete wa semmušo wa go keteka ditiragalo tša letšatši. Mokato wa *Durban July* o godiša ekonomi ya Afrika-Borwa kudukudu profense ya KwaZulu-Natal.

	DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1	Pele ga mokato, bakatiši ba dipere ba šoma bošego le mosegare ba itokišetša letšatši le legolo la diphadišano.	A	Bakatiši ba dipere ba katiša dipere bošego le mosegare go itokišetša mokato.
2	Ba katiša dipere tša bona gore di be le maatla a go tlo lebana le letšatši le.	B	Dipere di katišwa go itokišetša letšatši le legolo la mokato.
3	Go tloga moo dipere di išwa go yo lekolwa.	C	Dipere di išwa tekolong.
4	Tšeo di katišitšwego gabotse gomme di hweditše dipoelo tša go phadima tekolong, di fiwa tumelelo ya go tsenela mokato.	D	Dipere tšeo di tšweletšego tekolong di fiwa tumelelo ya go tsenela mokato.
5	Diphadišano tša motho wa go apara gabotse le seroki sa sethakga le tšona di godiša bose bja letšatši le.	E	Diphadišano tša moaparo le baroki di kgatlampana setee le mokato.
6	Letšatši le felela ka mokete wa semmušo wa go keteka ditiragalo.	F	Go rungwa ka mokete wa semmušo wa go keteka ditiragalo tša letšatši.
7	Mokato wa <i>Durban July</i> o godiša ekonomi ya naga ya Afrika-Borwa, kudukudu profense ya KwaZulu-Natal.	G	Mokato wa <i>Durban July</i> o godiša ekonomi ya Afrika-Borwa kudukudu profense ya KwaZulu-Natal.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
  - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu.
  - Dikarabong tša lefoko le le phethagetšego, mopeleto wo o phošagetšego o tlo lahlegelwa ke meputso ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
  - Ge go lekwa kopafatšo, karabo e swanetše go bontšhwa ka nepagalo.
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka botlalo mafoko go ya ka taelo.
- Mabapi le dipotšišokopana tša go fapafapana tša go kgethwa, amogela BOBEDI tlhaka ya go nyalelana le karabo ya go nepagala LE/GOBA karabo ya go nepagala ya go ngwalwa ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 B/Motšhene wa go kota ditedu. (1)
- 3.2 Bannatia ba maleduledu. (1)
- 3.3 Konokono – go laetša gore sebatšwa se na le bokgoni bjo bogolo.
Maleduledu – go laetša gore sebatšwa se kgona go tloša ditedu tše kgolo/ntši.
Reka tše pedi o hwetše tše pedi mahala.
(Tše pedi fela) (2)
- 3.4 Setlošaditedu
lediri + leina (2)
- 3.5 Mmapatši o dirišitše seswantšho sa setlošaditedu sa *Bic* seo se bonalago se kgona le go kota bjang e le taetšo ya bogale/bokgoni bja sebatšwa se. (2)
- 3.6 Ee, Bontši bja batho bo rata dilo tša mphiwafela/O kgona go boloka mašeleng/Mo go thwego ke mphiwafela go kgeregela batho. (1)
- 3.7 Ee. Ke rata lelekere la go hloka swikiri. (1)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 A/Moetapele wa mosadi wa go ba le boitshepo. (1)
- 4.2 Tša etwa ke ye tshadi pele .../ basadi ba buša banna. (1)
- 4.3 Basadi ba foreimi ya 1 ba a šoma/ba mošomong mola ba foreimi ya 2 ba dutše ba thieleditše. (2)

GOBA

Basadi ba foreimi ya 1 ba lewa ke bodutu mola ba foreimi ya 2 ba thabile ba na le mafolofolo. (2)

- 4.4 Mothadi wa khathuni o dirišitše thekniki ya pheteletšo, o feteleditše bogolo bja hlogo ya seboledi gape le sefahlego sa go ela le go myemyela go laetša gore ke moetapele, a feteletša le bogolo bja seatla le monwana wa gagwe go laetša gore o bolela ka boitshepo/Le ka mokgwa woo a emego ka gona. (2)
- 4.5 Ba kgahlilwe ke bogale le boitshepo bja seboledi/Monywanyo wa seboledi/ Ditaba tšeo a di bolelago. (2)
- 4.6 ... di wela ka leope/di wela ka lewa.
Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
Mohlala:
Maikutlo a go nyama.
Seema se se nyenyefatša basadi fela mosadi yo o bontšha gore basadi ba kgona go ba baetapele ba mmakgonthe. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Ke mang yo a sa ratego bophelo? Go botšišwa potšišo ye e sa nyakego karabo/Ye o tsebago karabo ya yona. (2)
- 5.2 Mehlare ga e khupetše dipersente tše 30 tša lefase >Modirišopego. (2)
- 5.3 Ntlwanaswana> leina + lehlaodi (la mmala) (2)
- 5.4 Ke sehlophantšu sa leamanyidiri Tšhomišo> Se hlaola mmala wa mehlare. (2)
- 5.5 Le bitšwa lehlathi la felo.
Leina le hlomeseditšwe ka moselana wa –ng gore e be lefelo. (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70